

O AGRAFĂ CU STEMA VOIEVODULUI SCARLAT GRIGORE GHICA

Maria-Venera Rădulescu

Muzeul Național de Istorie a României păstrează în colecțiile sale un număr important de piese ce se evidențiază atât prin valoarea documentară, cât și prin caracterul lor inedit.

Agrafa la care ne referim are forma ovală (55 x 50 mm) și este lucrată din metal comun¹. Fața piesei prezintă următoarea stemă: în centru este redat un scut despicat ce are în cartierul din dreapta, pe azur, capul de bour cu stea între coarne, iar în cel din stânga, pe roșu, acvila cruciată. Scutul este timbrat de o coroană princiară, cu smalțuri heraldice verde și purpură. Coroana este flancată dextra de buzdugan, iar senestra de iatagan. De o parte și de alta a scutului apar, cu litere slavone, inițialele comanditarului: **IW - CK - ГР - B - B** (IO SCARLAT GRIGORE GHICA VOIEVOD). Sub scut este notat anul 1767. Spatele piesei păstrează urmele acului de prindere (Fig. 1a-b).

Voievodul Scarlat Grigore Ghica, fiul lui Grigore al II-lea Ghica, își începe domnia în Moldova, în februarie 1757. Pe scaunul de la Iași va rămâne până în august 1758. Cronică Ghiculeștilor ne dă puține date despre el, iar acestea se referă doar la perioada când nu obținuse încă tronul². Documentele ne informează, însă, despre politica fiscală excesivă și despre numirea în dregătorii a boierilor greci, acest din urmă aspect al domniei sale ducând la nemulțumirea boierilor autohtoni. Dorind să-și mărească veniturile visteriei țării, voievodul a pus dări grele pe oamenii de rând: “sferturi și dăjdii mai pe toate lunile și mai de multe ori, îndoite”³. Urmărea, de asemenea, să pună darea pe vite, obținând pentru aceasta un firman împărătesc, pe care nu mai are timp să-l aplice.

În Țara Românească, Scarlat Ghica domnește de două ori: prima dată din august 1758 până la 5 iunie 1761, iar a doua dată, din 18 august 1765 până la 2 decembrie 1766. În prima domnie voievodul obține îndepărtarea turcilor, care începuseră a se întinde și a se așeza în stânga Dunării, făcându-și “câșle” pentru

¹ Piesa a aparținut inițial fostei colecții Sturdza. În timpul primului război mondial a făcut parte din fondul evacuat la Moscova (MNIR - inv. 6452 - transfer de la Biblioteca Academiei Române).

² *Cronica Ghiculeștilor. Istoria Moldovei între anii 1695-1754*. ediție îngrijită de N. Camariano și A. Camariano-Cioran, București, 1965, pp. 293, 339, 371, 375, 413, 519, 559, 652.

³ Cf. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III/ I, București, 1944, p. 269.

turnele și cirezile lor de vite. Această operațiune a costat suma de patru sute de mii de lei⁴. În anul 1761, Scarlat Grigore Ghica este mazilit de pe tronul Țării Românești. Uneltirile se datorau lui Iacovachi Rizu, care dorea să obțină domnia pentru ginerele său - Grigore Ghica - marele dragoman. Scarlat Ghica e surghiunit, pentru o perioadă scurtă de timp, în insula Lemnos, de unde se reîntoarce la Constantinopol, recăpătând mai târziu tronul. În cea de a doua domnie în Țara Românească, voievodul se remarcă prin "aranjamentul" cu privire la "odaia vizirului", domeniu foarte întins, la marginea raialei Brăilei, proprietate a unei sultane și administrat de aceasta prin bostangii (trupe speciale ale armatei otomane n.n.). Bucurându-se de o protecție specială, domeniul devenise loc de refugiu pentru mulți țărani din județele învecinate, care au reușit pe această cale să scape de plata birului. O altă nemulțumire a voievodului era faptul că acei bostangii provocau neorânduie în județele din jur. Scarlat Ghica a luat sub administrarea sa domeniul, oferind sultanei, conform înțelegerii, suma de 25.000 lei anual⁵. Voievodul se stinge din viață la 2 decembrie 1766 "lovit de o boală năpraznică". A fost înmormântat în ctitoria sa, Mănăstirea Sfântul Spiridon Nou. Piatra tombală, din marmură, este acoperită cu o inscripție în versuri, în limba greacă. La cererea mitropolitului și a boierilor Poarta a numit drept urmaș la tron pe fiul său, Alexandru. Acesta va termina de zidit și va înzestra ctitoria tatălui său. Domnia lui Scarlat Grigore Ghica în Țara Românească se caracterizează prin notele de independență manifestate în administrarea țării.

Agrafa cu însemnul voievodului, datată 1767, considerăm că este un exemplar de probă. Lucrată dintr-un metal comun, aceasta urma, probabil, să fie turnată într-un metal nobil. Domnitorul dorea să-și aniverseze 10 ani de când obținuse pentru prima dată tronul în principate, dată ce ar fi coincis cu luna februarie a anului 1767. Stemele unite ale ambelor principate românești certificau teritoriile asupra cărora își exercitase autoritatea domnească. Piesa nu și-a îndeplinit rolul pentru care fusese concepută, comanditarul ei, voievodul Scarlat Grigore Ghica, dându-și obștescul sfârșit la începutul lunii decembrie a anului 1766.

Stema menționată se regăsește doar pe documentele emenate din Cancelaria Țării Românești nu și pe cele moldovenești. Hrisovul datat 1758 martie 10, prin care voievodul întărea lui Ioan Cantacuzino, vel agă, stăpânirea peste moșia târgului Baia (județul Suceava), pentru serviciile făcute țării și domnilor dinainte, are frontispiciul împodobit doar cu stema Moldovei. Titulatura este realizată în aur. Iscălitura domnului și sigiliul sunt plasate într-un cartuș, pretențios ornamentat cu elemente florale și păsări⁶.

⁴ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 282.

⁵ *Ibidem*, p. 285.

⁶ Arhivele Naționale-Iași, colecția Documente, p. 340/68, original, pergament, sigiliu imprimat. Cf. *România. Istorie în documente (Album)*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1992, pp. 138-140.

Hrisovul datat 4 martie 1761, emis de cancelaria munteană, prin care voievodul Scarlat Grigore Ghica întărea Mitropoliei Țării Românești stăpânirea asupra moșiilor Zidurile și Berilești (județul Ilfov) dăruite de Stanca Obedeanca, are în frontispiciu, într-un scut dreptunghiular, stemele unite ale Moldovei și Țării Românești⁷. Autenticând acest document, sigiliul rotund, timbrat, are în emblemă, un scut despicat, în dreapta capul de bour cu stea între coarne, deasupra crai nou întors; în stânga, pe un vârf de munte, acvila cruciată având deasupra soarele de amiază. Scutul este timbrat de o coroană închisă, formată din mici arcuiri perlate și terminată cu glob cruciger, flancată la dreapta de buzdugan, la stânga de iatagan⁸. Unele asemănări în redarea grafică a imaginii însemnelor heraldice de pe agrață se observă și pe pecetea octogonală din 1758 a voievodului⁹ (Fig. 2).

Stemele unite ale Moldovei și Țării Românești se întâlnesc, accidental, pe sigilii încă din secolul al XVII-lea¹⁰. În secolul al XVIII-lea aceste însemne sunt prezente nu doar pe sigilii dar și pe piese de argint, broderii, tipărituri.

Studiile de specialitate enumeră diferite compoziții heraldice în care apare redată stema unită: gravarea stemelor tradiționale ale Moldovei și Țării Românești într-un singur scut sau acolarca lor direct în câmpul sigilar, plasarea fiecărei steme într-un scut aparte, compunerea stemei unite cu stema combinată, includerea stemei unite într-un scut cuprinzând și armele de familie ale domnitorului¹¹, etc.

Însemnele vor compune în a doua jumătate a secolului al XIX-lea stema Principatelor Unite, stemă stabilită oficial prin Înaltul Ordin de Zi nr. 34 al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, dat în București la 9 februarie 1861¹².

Piesa prezentată trezește interes prin ineditul ei, prin conotațiile ce se înscriu în domeniul sfragisticii românești. Redarea pentru prima dată în scut a smalțurilor heraldice (azur și roșu) au constituit mai târziu, după părerea noastră, o inspirație în alegerea culorilor viitorului drapel național.

⁷ Arhivele Naționale-București, fond Mitropolia Țării Românești, VII/ 34, original - Cf. *România. Istorie în documente (Album)*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1992, pp. 140-141.

⁸ Cf. M. Dogaru, *Sigiliile cancelariei domnești a Țării Românești*, București, 19-- , pp. 404-405.

⁹ Biblioteca Academiei Române, Peceti, copie foto. Cf. D. Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, București, 1977, planșa LIII/4.

¹⁰ Vezi: Pecetea octogonală inelară a lui Vasile Lupu aplicată pe un act din noiembrie 1639 - Arh. Naț. Buc., fond Episc. Huși, 12/XIII, cf. D. Cernovodeanu, *op. cit.*, planșa LII/1. Stemele unite se întâlnesc, de asemenea, pe pecetile octogonale inelare ale lui Gheorghe Duca, aplicate pe acte din anii 1674, 1679, 1681, cf. D. Cernovodeanu, *op. cit.*, planșa LII/ 2, 3, 5.

¹¹ M. Dogaru, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric*, București, 1976, p. 59.

¹² *Monitorul Oastei*, II, 1861, nr. 10 din 11 februarie, pl. anexă între p. 152-153. Cf. D. Cernovodeanu, *op. cit.*, planșa LXII/3 (reprod. după gen. P. V. Năsturel).

**UNE AGRAFE AU BLASON DU PRINCE
SCARLAT GRIGORE GHICA**

- Résumé -

L'objet qui fait le sujet de cette étude, une agrafe datée 1767, est une éprouve en métal commun qui devait être frappée en métal noble. Le prince avait l'intention de célébrer ses dix années de règne dans les deux principautés roumaines. Les blasons réunis de la Moldavie et de la Valachie faisaient preuve des territoires dont il avait règne, tour à tour.

Le blason frappé sur l'agrafe présente un vif intérêt surtout du point de vue de l'héraldique roumaine. La présentation pour la première fois dans l'écu, des couleurs des émaux (azur et rouge), c'est un témoignage du fait que c'est ici le départ du choix pour deux des futures couleurs du drapeau national roumain.

Agrafa cu însemnele heraldice ale voievodului Scarlat Grigore Ghica, 1767.

Agraffe contenant les héraldiques du prince Scarlat Grégoire Ghica, 1767.

Pecetea octogonală din 1758 a voievodului Scarlat Grigore Ghica.

Le sceau octogonal de 1758 du prince Scarlat Grégoire Ghica.

Portretul voievodului Scarlat Grigore Ghica (Moldova: 1757-1758; Țara Românească: 1758-1761; 1765-1766) după imaginea de la fosta Eforie a Spitalelor Civile (sec. XVIII).

Le portrait du prince Scarlat Grégoire Ghica (Moldavie: 1757-1758; Valachie: 1758-1761; 1765-1766), d'après une image de l'ancienne Eforie des Hôpitaux Civils.

